

The Abraham Arbesfeld Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

*Why the Kotel HaMa'aravi
Was, Is, and
Always Will Be Ours*

Rabbi Michael Taubes
November 1, 2015 • י"ט חשוון תשע"ו

1. בראשית פרשת וירא פרק כב

- (א) ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את־אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני:
 (ב) ויאמר קחנא את־בנך את־יחידך אשר־אהבת את־יצחק וְלֶךְ אֶל־אַרְצֵי הַמְּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיךָ:
 (ג) וישכם אברהם בבקר ויחבש את־חמרו ויקח את־שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עֵלֶה ויקם וילך אל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַרְלוֹ הָאֱלֹהִים:
 (ד) ביום השלישי וישא אברהם את־עיניו וירא את־הַמָּקוֹם מֵרָחֵק:
 (ה) ויאמר אברהם אל־נעריו שבו־לְכֶם פֹּה עִם־הַחֲמוֹר וְאֲנִי וְהַנֶּעֱרַר נִלְכֶה עַד־פֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹכֶה אֵלֵיכֶם:
 (ו) ויקח אברהם את־עצי העֵלֶה וישם על־יצחק בנו ויקח בידו את־הָאֵשׁ וְאֶת־הַמֶּאֱכָלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:
 (ז) ויאמר יצחק אל־אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנה האש והעצים ואיה השֵׁה לְעֹלָה:
 (ח) ויאמר אברהם אלהים יראה־לוֹ הַשֵּׁה לְעֹלָה בְנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:
 (ט) ויבאו אל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַרְלוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּבֶן שָׁם אֲבָרָהָם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹף אֶת־הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׂם אֹתוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לְעֵצִים:
 (י) וישלח אברהם את־ידו ויקח את־הַמֶּאֱכָלֶת לִשְׂחֹט אֶת־בְּנוֹ:
 (יא) ויקרא אליו מלאך יְקֹנֵק מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אֲבָרָהָם אֲבָרָהָם וַיֹּאמֶר הַנְּנִי:
 (יב) ויאמר אל־תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל־הַנֶּעֱרַר וְאֶל־תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה כִּי עֵתָה יִדְעָתִי כִּי־יִרְאֶה אֱלֹהִים אִתָּה וְלֹא תִשְׁכַּת אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יִחִידְךָ מִמֶּנִּי:
 (יג) וישא אברהם את־עיניו וירא והנה־איל אחר נֶאֱחָז בְּפִסְבָּף בְּקַרְנָיו וַיֵּלֶךְ אֲבָרָהָם וַיִּקַּח אֶת־הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ:
 (יד) ויקרא אברהם שם־הַמָּקוֹם הַהוּא יְקֹנֵק יְרָאָה אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּהַר יְקֹנֵק יְרָאָה:

2. תלמוד בבלי מסכת זבחים דף סב עמוד א

אלא מזבח מנא ידעי? אמר רבי אלעזר: ראו מזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו. ור' יצחק נפחא אמר: אפרו של יצחק ראו שמונח באותו מקום.

3. רש"י מסכת זבחים דף סב עמוד א

מנא ידעי - מקומו היכא.

4. פרקי דרבי אליעזר פרק לא

...ר' חנניא בן דוסא אומ' אותו האיל לא יצא ממנו דבר לבטלה, אפרו של איל הוא יסוד על גבי המזבח הפנימי...

5. ביאור הרד"ל על פרקי דרבי אליעזר פרק לא (עא)

צמי' : (עא) אפרו של איל הוא יסוד שע"ג מזבח הפנימי. רבי צמי' ס' יתרו העתיק חברי הכשר של איל, וגם לגירסתו הכוונה על אפר האיברים, וזבחים [סבי] אמרי' אפרו של יצחק ראו על מקום המזבח, והתם צמח החיון תיורי, משמע דפליגא אדכח' דאמר שהוא יסוד מזבח הפנימי (והפר"א לטעמי' דאמרי' לעיל פכ"ט דיסוד מזבח החיון נעשה במקום שנשאר דם מילתו של א"א), והדברים מכוונים עם מש"ל אות ס"ב צסם לק"ת שהאיל הוא יסוד, שהוא מזבח הפנימי : (עב) שנא' וכפר

6. בראשית פרשת לך לך פרק יג

(יד) ויקַן אָמַר אֶל־אַבְרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד־לוֹט מַעֲמוֹ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אַתָּה שָׂם צַפְנָה וְנִגְבָּה וְקָדְמָה וַיֵּמָּה:

(טו) כִּי אֶת־כְּלֵי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנָּה וּלְזֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

(טז) וְשִׁמְתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּעַפְרָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִסְיִיכַל אִישׁ לְמִנּוֹת אֶת־עַפְרָה הָאָרֶץ גַּם־זֶרְעֶךָ יִמָּנָה:

(יז) קוֹם הִתְהַלֵּךְ בְּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרֵחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְנַנָּה:

7. כלי יקר בראשית פרשת לך לך פרק יג

(יז) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה. - ... והקרוב אלי לומר בכל זה, שהקנה הקב"ה אל אברהם את הארץ לקנות שמה שני מיני תועלת, האחד, רוחני והוא נקנה בראייה לבד. ואחד, גופני והוא נקנה מכי דיש אמצעי. הרוחני הוא, כי שם מקום מקדש של מטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה ושם פעל ה' מכוון לשבתו יתברך ושם חביון עוזו יתברך, וכל המסתכל במקום הקדוש הוא מיד נתלבש רוח טהרה וקדושה ומלך עליון ביופיו יתברך תחזינה עיניו ובראייה לחוד סגי לאדם לקנות השלימות שהוא במקום אשר קרא לו אברהם (בראשית כב יד) ה' יראה, וקרי בה יראה היו"ד בחירי"ק ויראה היו"ד בצירי", כי כדרך שבא לראות כך בא ליראות, כי מיד בבואו שמה

כשם שהשכינה רואה אותו כך הוא רואה פני השכינה ומיד נעשה מושפע ומואצל ודבק בזיו שכינתו יתברך מעין עולם הבא כי גם שם הצדיקים יושבים ונהנים מזיו שכינתו יתברך. ולא בכל מקום בארץ האדם זוכה לשלימות זה כי אם במקום הנקרא ה' יראה והוא הר המוריה ...

... ותועלת רוחני זה לא יסור מזרעו עד עולם, כי אף בזמן שבית המקדש שלמטה אינו בבנינו מכל מקום הבית המקדש שלמעלה המכוון נגדו נצחי לא יסור לעולם ובכל זמן יורד ממנו השפע על זרע אברהם המקודש, ומטעם זה שלמים וכן רבים נכספה נפשם לעמוד במקום הקדוש שהוא כי רצו את אבניה וגו'. וכנגד תועלת רוחני זה אמר הקב"ה שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם רצה לומר מן המקום הקדוש אשר אתה עומד בו כי בו תקנה השלימות הרוחנית ותזכה לראות פני השכינה, ועל אותו שלימות אמר לך אתננה ולזרעך עד עולם כי שלימות רוחני זה לא ימוש לעולם.

8. תהלים פרק קב

(יד) אַתָּה תְּקוֹם תְּרַחֵם צִיּוֹן כִּי־עַתָּה לְחַנְנָה כִּי־בָא מוֹעֵד:

(טו) כִּי־רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת־אֲבֹנֶיהָ וְאֶת־עַפְרָה יַחֲנִינוּ:

9. בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נה

ז - ... ולך לך אל ארץ המוריה... ר"ש בן יוחאי אמר למקום שהוא ראוי כנגד בה"מ למעלה.

10. משנה מסכת ברכות פרק ד משנה ה

היה רוכב על החמור ירד ואם אינו יכול לירד יחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו כנגד בית קדש הקדשים:

11. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ברכות פרק ד הלכה ה

ואם לאו יכוין את לבו כנגד בית קדש הקדשים לאי זה בית קדש הקדשים ר' חייא רבא כנגד קדשי הקדשים של מעלן ר"ש בן חלפתא אמר כנגד בית קדש הקדשים שלמטן א"ר פינחס לא פליגינן בית קדשי הקדשים שלמטן מכוון כנגד בית קדש הקדשים של מעלן [שמות טו יז] מכוון לשבתך מכוון כנגד שבתך.

12. שמות פרשת בשלח פרק טו

(יז) תְּבַאמוּ וְתִשְׁעֲמוּ בְּהַר נִחְלָתְךָ מְכוּן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלַּת יִקְנֶה מִקְדָּשׁ אֲדָנִי כּוֹנְנִי יְדִיד:

13. מדרש תהלים מזמור ל

[א], [ל], [א] מזמור שיר חנוכת הבית לדוד. אמר ר' חסדא לית מילתא פליגא, שבית המקדש של מטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה.

14. שיר השירים פרק ד

(ד) כַּמְגִדֵל דְּוִיד צְוֹאֲרֵף בְּנוֹי לְתַלְפִּיּוֹת אֶלֶף הַמְּגִן תְּלֹוֹי עָלָיו פֶּל שְׁלֵטֵי הַגְּבוּרִים:

15. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ל עמוד א

תנו רבנן: סומא ומי שאינו יכול לכוין את הרוחות - יכוין לבו כנגד אביו שבשמים, שנאמר והתפללו אל ה'; היה עומד בחוץ לארץ - יכוין את לבו כנגד ארץ ישראל שנאמר: והתפללו אליך דרך ארצם; היה עומד בארץ ישראל - יכוין את לבו כנגד ירושלים, שנאמר: והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת; היה עומד בירושלים - יכוין את לבו כנגד בית המקדש, שנאמר: והתפללו אל הבית הזה; היה עומד בבית המקדש - יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים, שנאמר: והתפללו אל המקום הזה; היה עומד בבית קדשי הקדשים - יכוין את לבו כנגד בית הכפורת; היה עומד אחורי בית הכפורת - יראה עצמו כאילו לפני הכפורת; נמצא: עומד במזרח - מחזיר פניו למערב, במערב - מחזיר פניו למזרח, בדרום - מחזיר פניו לצפון, בצפון - מחזיר פניו לדרום; נמצאו כל ישראל מכוונים את לבם למקום אחד. אמר רבי אבין ואיתימא רבי אבינא: מאי קראה - כמגדל דויד צוארף בנוי לתלפיות, תל שכל פיות פונים בו.

16. תוספות מסכת ברכות דף ל עמוד א

לתלפיות תל שכל פיות פונים בו - וכהך שמעתתא קי"ל וכן מסקינן בלא יחפור (ב"ב דף כה:): דקאמר אתון דקיימתון לצפונא דא"י אדרימו ולא כהני אמוראי דלעיל (שם) דפליגי אי השכינה במזרח או במערב עכשיו אנו במערבה של א"י על כן אנו פונים למזרח.

17. רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף כ עמוד ב

היה עומד בחו"ל יכוין את לבו כנגד א"י לא תימא כנגד א"י בלבד אלא כנגד א"י וכנגד ירושלים וכנגד בהמ"ק וכנגד בית קה"ק וכשעומד בירושלים א"צ לכוין כנגד ירושלים שהרי כבר עומד בתוכה אבל יש לו לכוין כנגד בית המקדש וכנגד בית קדשי הקדשים וכשעומד בעזרה שאחורי הכפרת אם עומד בצפון חוזר פניו לדרום כדי שלא יהיה אחוריו למקדש אלא פניו כלפי המקדש וכן לכל הצדדין שעומד בעזרה אחרי הכפרת יש לו לחזור פניו כלפי המקדש כדמפרש ואזיל כדי שימצאו כל ישראל מכוונים לבם למקום אחד:

18. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן צד סעיף א

בקומו להתפלל, אם היה עומד בח"ל, יחזיר פניו כנגד ארץ ישראל ויכוין גם לירושלים ולמקדש ולבית קדשי הקדשים; היה עומד בא"י, יחזיר פניו כנגד ירושלים ויכוין גם למקדש ולבית קה"ק; היה עומד בירושלים, יחזיר פניו למקדש ויכוין ג"כ לבית קדשי הקדשים; היה עומד אחורי הכפורת, מחזיר פניו לכפורת.

19. משנה ברורה סימן צד

(ג) ויכוין וכו' - ר"ל יכוין לבו אע"פ שא"א לו להחזיר פניו נגדם ור"ל שיחשוב בלבו ורעיונו כאלו הוא עומד במקדש אשר בירושלים במקום קודש הקדשים:

20. מהרש"א חידושי אגדות מסכת ברכות דף ל עמוד א

כמגדל דויד צוארף כו'. שבהמ"ק נדמה לצואר שהוא בגובה של אדם כן המקדש הודן וגבהן של ישראל וכן דרשו פ"ק דמגילה (טז:): ויפול על צוארי בנימין על ב' מקדשות כו' ודריש תלפיות תל שהכל פונים בו משמע שדורש פיות מלשון פונים אבל בילקוט גרסינן תל שכל פיות פונים בו:

21. זוהר כרך א (בראשית) פרשת ויגש

ויפול על צוארי בנימן אחיו ויבך ובנימן בכה על צואריו, רבי יצחק אמר הא אוקמוה דבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני, פתח ואמר (שיר ד) כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים...

... צוארך דא בית מקדשא דלתתא דאיהו קאים בתקונא דשפירו כקדלא לגופא, מה צואר איהו שפירו דכל גופא הכי נמי בי מקדשא איהו שפירו דכל עלמא, בנוי לתלפיות תלא דכל בני עלמא הוו מסתכלן ביה והכי אוקמוה תלפיות תל דכל פיות דעלמא משבחן ומצלאן לגביה.

22. שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ד

ו - ... כמגדל דויד צוארך זה בית מקדש ולמה מדמהו בצואר, שכל ימים שהיה בית המקדש בנוי וקיים היו צוארן של ישראל פשוט בין אומות העולם, וכיון שחרב בית המקדש כביכול נכסף צוארן של ישראל, הה"ד (ויקרא כ"ו) ושברתי את גאון עזכם, זה בית המקדש.

23. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ברכות פרק ד הלכה ה

עד כדון בבניינו בחורבנו מניין א"ר אבון [שיר השירים ד ד] בנוי לתלפיות תל שכל הפיות מתפללין עליו בברכה בקרית שמע ובתפלה בברכה בונה ירושלם בתפילה אלהי דוד ובונה ירושלם בקרית שמע פורש סוכת שלום עלינו ועל עמו ישראל ועל ירושלם.

24. מראה הפנים מסכת ברכות פרק ד הלכה ה

תל שכל הפיות מתפללין עליו. הכא דדריש מקרא הוא ההיכל לפני על שכל הפנים פונין לו ומדייק אין לי אלא בבנינו בחורבנו מנין הלכך דריש מתלפיות שכל הפיות מתפללין עליו ושייכא טפי על שעת חורבנו וכן משמעות המלה תלפיות שייכא ביותר להאי דרשה וממילא ילפינן נמי שפונין אליו מדקאמר שהכל מתפללין עליו א"כ בדין הוא שיהו הכל פונין לו בתפלתן כדי שמתוך כך יזכרו להתפלל עליו.

ובבבלי פרקין דף ל' דמייתי האי תוספתא כולה וקאמר עלה מאי קרא כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות תל שכל פיות פונים בו. ולכאורה כל פיות פונים לא שייכא למידרש כל כך מהא אבל נראה דמובלע דרשא דהכא גם לפי הדרשא דהתם שהרי גם כן האי דיוקא דמדייק כאן איכא למידק למאי דדריש התם דבחרבנו מנין והתם לא מייתי האי קרא דמלכים הוא ההיכל לפני אלא דה"פ דדריש מהאי קרא גופיה לשני הזמנים דהא כתיב בנוי לתלפיות ומשמע דבעודו בבנינו משתעי וא"כ איכא למידק טפי כדאמרן בחרבנו מנין לפיכך מסיים תל שכל פיות פונים בו וכלומר דתרוייהו משתמעי מהכא דמדכתיב בנוי שמעינן בעודו בבנינו ומתלפיות דרשינן תל והיינו בחרבנו שנעשה לתל ועם כל זה פיות שהכל מתפללין עליו וממילא פונים בו בתפלתן שמתוך כך יתפללו עליו כעין דאמרינן לדרשא דהכא:

25. מדרש תנחומא (בוכר) פרשת שמות

[י] [ומשה היה רעה]. זש"ה ה' בהיכל קדשו וגו' (תהלים יא ד), אמר ר' שמואל בר נחמן עד שלא חרב בית המקדש היתה השכינה נתונה בהיכל, שנאמר ה' בהיכל קדשו, ומשחרב בית המקדש ה' בשמים כסאו (שם /תהלים י"א ד'), סילק שכינתו לשמים, אמר ר' אלעזר בן פדת בין חרב ובין לא חרב אין השכינה זזה ממקומה, שנאמר ה' בהיכל קדשו, ומניין שנאמר והיה עיני ולבי שם כל הימים (מ"א = מלכים א' = ט ג), וכן הוא אומר קולי אל ה' אקרא ויענני מהר קדשו סלה (תהלים ג ה), שאפילו הר הרי הוא בקדושתו. אמר ר' אלעזר בן פדת ראה מה כתיב ויבן את בית ה' אלהי ישראל הוא האלהים אשר בירושלם (עזרא א ג), אינו זו משם.

26. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת וישלח

(ט) ... א"ר יצחק עכשיו אין לנו לא נביא לא כהן לא קרבן לא מקדש לא בזבח /מזבח/ מי מכפר עלינו אע"פ שחרב בית המקדש לא נשתייר בידינו אלא התפלה הזו לפיכך ה' שמעה ה' סלחה וגו' (דניאל ט), לא כך אמרת והיו עיני ולבי שם כל הימים (מלכים א ט), ראה מה כתיב חולי וגוחי בת ציון כיולדה כי עתה תצאי מקריה ושכנת בשדה (מיכה ד) ושכנתי כתיב אע"פ שגליתך מתוכה אין שכינתי זזה ממנה, ואין שדה

האמור כאן אלא ציון שני' (שם /מיכה/ ג) ציון שדה תחרש, אמר הקב"ה תהיו מתפללים לפני כנגד אותה העיר ואני אשמע מן השמים וארפא את ארצכם.

27. זוהר כרך ב (שמות) פרשת משפטים

...דשכינתא תתאה כותל מערבי דיורא דיליה, על שם דאיהו תל שהכל פונים בו, כ"ו ת"ל ידו"ד כ"ו, ודאי שכינתא איהו תל דיליה.

28. שיר השירים פרק ד

(ח) אַתִּי מְלַבְּנוֹן כְּלָה אֶתִּי מְלַבְּנוֹן תְּבוּאֵי תְּשׁוּרֵי מְרֹאֵשׁ אֶמְנָה מְרֹאֵשׁ שְׁנִיר וְחֶרְמוֹן מְמַעֲנוֹת אַרְיֹת מְהַרְרֵי נְמָרִים:

29. רש"י שיר השירים פרק ד

(ח) אתי מלבנון כלה - כשתגלו מלבנון זה אתי תגלו כי אני אגלה עמכם: אתי מלבנון תבואי - וכשתשובו מן הגולה אני אשיב עמכם ואף כל ימי הגולה בצרתך לי צר ועל כן כתב אתי מלבנון תבואי, כשתגלו מלבנון זה אתי תבוא ולא כתב אתי ללבנון תבואי לומר משעת יציאתכם מכאן עד שעת ביאתכם כאן אני עמכם בכל אשר תצאו ותבואו: תשורי מראש אמנה - בקבצי את נדחיק תסתכלי ותתבונני מה שכר פעולתך מראשית האמונה שהאמנת בי לכתך אחרי במדבר ומסעותיך וחניותיך על פי וביאתך לראש שניר וחרמון שהיו מעונות אריות סיחון ועוג, ד"א מראש אמנה הר הוא בגבול צפוני של ארץ ישראל ושמו אמנה ובלשון משנה טורי אמנון והר ההר שנאמר בו (במדבר לד) מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר וכשגליות נקבצות ומגיעות שם הם צופים משם ורואין גבול ארץ ישראל ואוירה של ארץ ישראל ושמים ואומרים הודיה לכך נאמר תשורי מראש אמנה:

30. מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה ו

ויאמינו בה' ובמשה עבדו - ...וכן אתה מוצא שאין הנליות/הגלויות/ מתכנסות אלא בשכר אמנה שני' אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש וגו' (שה"ש = שיר השירים = ד ח) וכתב וארשתך לי לעולם וארשתך לי באמונה (הושע ב כב). הא גדולה אמנה לפני הקב"ה שבשכר אמונה שרתה עליהם רוח הקדש ואמרו שירה שני' ויאמינו בה' ובמשה עבדו אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' וכן הוא אומר ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו (תהלים קו יב) חסלת מסכתא לאלהא תושבחתא.

31. שמות רבה (וילנא) פרשת בשלח פרשה כג

ה - ... (שיר /השירים/ ד) תשורי מראש אמנה א"ר יוסטא הר הוא ושמו אמנה עד אותו ההר א"י ממנו ולהלן ח"ל, א"ר אלעזר ב"ר יוסי כשיגיעו הגליות לשם יהיו אומרים שירה לכך נאמר תשורי מראש אמנה, ד"א תשורי מראש אמנה, עתידין ישראל לומר שירה לעתיד לבוא שנאמר (תהלים צח) שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה ובאיזה זכות אומרים ישראל שירה בזכות אברהם שהאמין בהקב"ה שנאמר (בראשית טו) והאמין בה', היא האמונה שישראל נוחלין בה ועליו הכתוב אומר (חבקוק ב) וצדיק באמונתו יחיה הוי תשורי מראש אמנה.

32. ילקוט שמעוני שיר השירים רמז תקפח

...תשורי מראש אמנה, אמר רבי יוסטאי הר הוא ושמו אמנה, וכיון שהגליות מגיעים להר זה אומרים שירה שנאמר תשורי וגו', מראש אמנה בזכותו של אברהם.

33. זוהר כרך ב (שמות) פרשת שמות

...תשורי מראש אמנה מאתר בי מקדשא דלעילא ומאתר בי מקדשא דלתתא, דאמר ר' יהודה מעולם לא זזה שכינתא מכותלי דמערבא דבי מקדשא דכתיב (שיר ב) הנה זה עומד אחר כתלנו והוא ראש אמנה לכל עלמא.

34. שיר השירים פרק ב

(ט) דומה דודי לצבי או לעפר האילים הנהזה עומד אחר פתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן התרפים :

35. שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ב

ד - ... הנה זה עומד אחר כתלנו, אחר כותל מערבי של בית המקדש למה שנשבע לו הקב"ה שאינו חרב לעולם.

36. איכה רבה (וילנא) פרשה א

לא - היו צריה לראש - ... מן דכבשה פליג ארבע טכסייא לארבעה דוכסייא, וסליק פילי מערבאה לפנגר, וגזרו מן שמיא דלא יחרב לעולם למה ששכינה במערב, אינון אחרובו דידהון, הוא לא אחרוב דידה.

37. ילקוט שמעוני שיר השירים רמז תתקפו

... הנה זה עומד אחר כתלנו אחר כותל המערבי של בית המקדש שאינו חרב לעולם, וכן הוא אומר ה' בהיכל קדשו בין חרב בין אינו חרב.

38. תהלים פרק יא

(ד) יקוק בהיכל קדשו יקוק בשמים פסאו עיניו יחזו עפעפיו יבחנו בני אדם :

39. שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה ב

ב - ... א"ר אחא לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי שנאמר (שיר / השירים / ב) הנה זה עומד אחר כתלנו, וכתוב (תהלים יא) עיניו יחזו עפעפיו יבחנו בני אדם, א"ר ינאי אע"פ ששכינתו בשמים עיניו יחזו עפעפיו יבחנו בני אדם.

40. אליהו רבה פרשה כח

... פעם אחת נכנס רבי צדוק לבית המקדש, וראה את בית המקדש חרב, אמר, אבי שבשמים, החרבתה את עירך ושרפת את היכלך וישבתה ושלותה (ושקדתה) [ושקטתה], מיד נתנמנם רבי צדוק, וראה את הקב"ה שעומד בהספד, ומלאכי שרת מספידין אחריו, ואומר, הוי אמנה ירושלים.
שוב פעם אחת נכנס ר' נתן לבית המקדש, ומצא את בית המקדש חרב וכותל אחד עומד, אמר, מה טיבו של כותל זה, אמר אחד, אני אראך, נטל טבעת (ההיא) ונעצה בכותל, והיתה הטבעת ההיא הולכת ובאה, עד שראה [את] הקב"ה שהוא שוחה וזוקף ועומד ומיליל, שוחה וזוקף ועומד ומיליל, שנאמר הליל ברוש כי נפל ארז (זכריה י"א ב'), ואין רוש אלא הקב"ה, שיתברך שמו של הקב"ה לעולם ולעלמי עולמים שנקרא ראש, שנאמר ויעבר מלכם לפניו וה' בראשם (מיכה ב' י"ג).

41. שם הגדולים מערכת גדולים אות א [סט] מהר"ר אברהם הלוי ברוכים

[סט] מהר"ר אברהם הלוי ברוכים ז"ל - הוא הקדוש שראה השכינה עין בעין בהקיץ בכותל מערבי: ולקול הסיפור כדי שלא יפקפק שום אדם בלבו אני אענה במיטב הארש אנו מאמינים ודאי בכל דברי רז"ל...

42. ויקרא פרשת בחקותי פרק כו

(לא) ונתתי את צעריכם חרבה והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחחכם :

43. רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ו הלכה טז

ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר א"י לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם ואמרו חכמים אע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדים...

44. חגי פרק א

(ח) עלו הקר והבאתם עץ ויבנו הבית וְאֶרְצָה־בוֹ וְאֶכְבְּדוּ אֶמֶר יִקְרָא:

45. תלמוד בבלי מסכת יומא דף כא עמוד ב

והאמר רב שמואל בר איניא: מאי דכתיב וארצה בו ואכבד, וקרינן ואכבדה מאי שנא דמחוסר ה"א? אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן: ארון וכפורת וכתובים, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים.

46. רש"י מסכת יומא דף כא עמוד ב

וארצה בו ואכבד - חסר ה"א, בנבואת חגי כתיבא, ובבית שני משתעי קרא. ארון כפורת וכתובים - כוליה חדא מילתא, ושכינה לא שרתה בו, ורוח הקודש לא היתה בנביאים משנת שתים לדריוש ואילך.

47. מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף כא עמוד ב

ארון וכפורת וכתובים כו'. בפ"ק דכריתות ופ"ג דהוריות יליף ליה מקרא דארון יאשיהו גנזו ובכללו כפורת וכתובים שעליו ובחד חשיב להו כפרש"י ועוד חשיב שם שמן המשחה וצנצנת המן ומקלו של אהרן כו' שגם הם נגנזו עם הארון והכא לא חשיב אלא הנך חמשה דברים החשובים וצורך בהן הרבה והם נחשבים חסירים בבית שני דמחסרון ה' של ואכבדה יליף לה דהיינו ה' דברים מכובדים שהיו חסרים בבית שני:

48. שו"ת בנין ציון סימן ג

ב"ה אלטאנא יום ו' ד' שבט תרט"ז לפ"ק. על מה שכתבתי בענין קדושת מקדש בזה"ז כנ"ל כתב אלי בני התורני מ"ה בן ציון ש"י.

ראיתי שהביא אאמ"י נ"י הרמב"ם שכתב שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקל"ל שקדושת ירושלים והמקדש מפני השכינה ושכינה אינה בטלה וקשה לענ"ד שהרי אמרינן (ס"פ קמא דיומא) דמקדש שני ה' חסר ה' דברים וקחשיב בתוכם שכינה הרי דהשראת שכינה לא ה' בבית שני...

...הנה מה שכתב הרמב"ם שכינה לא בטלה נראה שיצא לו כן ממה דאיתא במדרש תנחומא אמר ר' שמואל בר נחמני עד שלא חרב ביהמ"ק היתה השכינה נתונה בהיכל שנאמר ה' בהיכל קדשו משחרב ביהמ"ק ה' בשמים כסאו סלק שכינתו בשמים א"ר אלעזר בן פדת בין חרב בין לא חרב אינו זז ממקומו שנאמר והי' עיני ולבי שם כל הימים וכן הוא אומר ויענני מהר קדשו שאפילו הר הרי הוא בקדושתו אמר ר' אחא לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי של ביהמ"ק שנאמר הנה זה עומד אחר כתלנו עכ"ל וכן איתא עוד במדרש תנחומא כי עתה תצאי מקרי' ושכנתי בשדה אע"פ שחרב בהמ"ק לא זזה השכינה משם ושכנתי כתיב ואין שדה אלא ציון שנאמר ציון שדה תחרש עכ"ל הרי מכל אילו יצא שלא זזה שכינה ממקדש אפילו לאחר חרבנו וכמשכ' הרמב"ם אכן לא בלבד שקשה על זה מגמרא דיומא דאמרינן שחסרה שכינה בבית שני אלא שיש לכאורה גם סתירה לזה מתפלת ש"ע = שמונה עשרה = שאנו מתפללים ומברכים בכל יום ג"פ המחזור שכינתו לציון ואם לא זזה שכינה היאך שייך שתחזור...

...שכן הענין בשנאמר שכינה שורה במקום לא שנאמר בזה ששכינה הנקרא כבוד ה' בעצמו שורה במקום כמו שנאמר וישכון כבוד ה' על הר סיני או וכבוד ה' מלא את המשכן אלא שאור הקדושה הנאצל והנזרח מכבוד ה' אשר מקומו נעלם גם ממשרתי מעלה כמו שנאמר משרתיו שואלים זל"ז אי' מקום כבודו הוא אשר זורח על המקום ההוא כמו שנאמר שהשמש בא והכוונה על אור השמש וגם על האור הקדושה בעצמו לא יאמר שבא אל מקום כמו שנאמר על דבר או אדם שהניע ממקום אל מקום שהרי נאמר מלא כל הארץ כבודו ומה שנאמר שבא הכוונה שאנחנו מסירים מעצמנו המניעה שמנעה הקדושה לזרוח עלינו וכמו שאמרנו באור השמש...

...וכמו שירבה אור השמש על הארץ אם זורח מול נגדו משאם יזרח ממרחק בשפוע אשר על כן יגדל האור בצהרים מבבקר ובערב כמו כן באור השכינה שמי שמקיים בעצמו שויתי ה' לנגדי תמיד מקבל שפע קדושה יותר מזולתו שאינו מחשיב ה' תמיד נגדו. וע"פ אשר ביארנו נאמר שם שכינה על ב' בחינות על כבוד ה'

מקור הקדושה ועל אור הנאצל השפעת הקדושה. וזה החילוק שבין בית ראשון לבית שני שבמשכן וכן בבית ראשון שכן כבוד ה' בעצמו כדכתיב וכבוד ה' מלא את המשכן ובמקדש כי מלא כבוד ה' את בית ה'... ולא שבה בבית שני כי שם לא נאמר בשום מקום שחנה כבוד ה' אשר על כן אמרו חסרה שכינה בבית שני אבל שם שרתה שכינה בענין השני שממקומו השפיע אור הקדושה על הבית וזה לא נפסק גם בחרבנו ולא יפסוק לעולם כדילפינן מוה"י עיני ולבי שם כל הימים וגדלה השפעת אור הקדושה שם מבכל מקום כי מקום המקדש הוא מול שער השמים אשר לא יסגר ושם זורח אור הקדושה תמיד נגדו ביתר שאת וביתר עז ולכן יפה כתב הרמב"ם ששכינה אינה בטלה שאור הקדושה אשר קדש הבית לא נבטל ולא יבטל שעל זה נאמר מעולם לא זזה שכינה מכותל מערבי שהוא אור הקדושה הנעלם אבל כבוד ה' מקור הקדושה הוא הנגלה כדכתיב ולא יכול משה וגו' וכן נאמר בבית אשר בנה שלמה ולא יכלו הכהנים וגו' וגם בעת הנסיעה כתיב והחצר מלאה את נגה כבוד ה' וזה גילוי השכינה אשר עליו ניבא ישעי' שיחזור אלינו לעת הגאולה ב"ב ונגלה כבוד ה' וגו' ועל זה אנו מתפללים ותחזינה עינינו בשובך לציון ומברכים המחזיר שכינתו לציון שהיא השכינה בבחינה הראשונה מקור הקדושה.

49. ערוך לנר מסכת יבמות דף ו עמוד ב

בגמרא בזמן שאין ביהמ"ק קיים מניין. - ... אבל י"ל דלכאורה יש להבין על החילוק שכתב הרמב"ם דלכך קדושת מקדש וירושלים לא בטלה וקדושת שאר א"י בטלה דקדושת מקדש היא מפני השכינה ושכינה לא בטלה שהרי אמרינן בר"ה (לא א) עשר מסעות נסעה השכינה ולא עוד אלא דבבית שני לא שרתה השכינה כדאמרינן יומא (כב ב) ואף דאמרינן במכילתא שלעולם לא זזה שכינה מכותל המערבי וכן אמרינן שם וד' בהיכל קדשו בין חרב בין אינו חרב הרי ע"כ יש חילוק בין השראת שכינה אז ועתה ע"פ גמרות הללו כמו דבלא"ה צריך לחלק בין השראת שכינה במקום מיוחד ובין מה דכתיב מלא כל הארץ כבודו אבל עכ"פ הקדושה שעל ידה נקדש המקדש מדכתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם היא בטלה בחורבן בית ראשון שמאז לא נתקיים עוד ושכנתי בתוכם ע"פ מימרות דר"ה ודיומא הנ"ל, וא"כ היאך נתן הרמב"ם זה לטעם דקדשה לע"ל, וע"כ צ"ל דכוונת הרמב"ם כיון שנקדש המקום ע"י השראת שכינה אף שנסתלקה השכינה נשאר המקום בקדושתו וכדאמרינן בביצה (ה ב) דאם לא התיר הכתוב בפירוש המה יעלו בהר היו אסורים לעלות להר סיני אף אחר שנסתלקה השכינה ולכן במקדש שלא התיר הכתוב כן נשאר המקום בקדושתו וזה ילפינן מוהשמותי את מקדשיכם ג"כ דבזה גלי הקרא הסברא הזאת.

50. אור החיים בראשית פרשת ויגש פרק מו

(ד) אנכי ארד מצרימה וגו'. - ... אכן אשכילך כי הדרגות אור השכינה רבים המה הלא תמצא שעשרה שיושבים ועוסקים בתורה (אבות פ"ג) שנו רבותינו כי שכינה שרויה ביניהם, ואפילו ב' ואחד אמרו ז"ל כי מצויה שכינה, ומצינו שלא ירדה שכינה ביניהם של ישראל אלא אחר שעשו המשכן ואחר כמה הכנות האמורים ובירידתה ראו מעשה ה' וכבוד ה' מלא המשכן (שמות מ לה) מה שאין הרגש כן ולא כיוצא בו בשעה שעוסקים בתורה אפילו אלף, אלא ודאי יש הדרגות אין מספר להם להשראת שכינה בסוד כי גבוה מעל גבוה שומר, (קהלת ה') ויתרבה האור בהשראתו כפי בחינת הסובב השראת השכינה, וצא ולמד השראת השכינה בהר סיני ולמטה ממנה השראתו בבית המקדש ולמטה ממנו השראת שכינה על הנביא ובית הכנסת ובית המדרש ובין עשרה שעוסקים בתורה ולמטה בהדרגות המנין.

51. דברים פרשת ראה פרק יב

(ט) פִּי לֹא־בִאֲתָם עַד־עֲתָה אֶל־הַמְּנוּחָה וְאֶל־הַנְּחִלָּה אֲשֶׁר־יִקְוֶה אֶל־הָיָה נִתֵּן לָךְ :

52. רש"י דברים פרשת ראה פרק יב

(ט) אל המנוחה - זו שילה:

הנחלה - זו ירושלים:

53. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף י עמוד א

דכתיב כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, מנוחה - זו שילה, נחלה - זו ירושלים.

54. שו"ת משפט כהן (ענייני ארץ ישראל) סימן צו

ג. בירור ההלכה ממשמעות פשטות המשניות וסוגיות הש"ס, דקדשה לע"ל... ואמרי' התם בגמ' דלמ"ד נחלה זו ירושלים הוא מטעם שהיא נחלת עולמים, ופשוט שהכונה היא שאין הפסק לקדושתה, כנחלה שאין לה הפסק.

מהר"ם שיק על תרי"ג מצות מצוה רנה ג55.

ג) ומה שהקשה עוד הפוך לנר על החילוק שכ' הרמב"ם דלקך קדושת המקדש וירושלים לא נטלה וקדושת ח"י נטלה וקדושת המקדש הוא מסני השכינה ושכינה לא נטלה שהרי אמרי' בר"ה דף ל"א פסר מספוט נספה השכינה ולא עוד אלא דכית שני לא שרתה שכינה. ולפע"ד דבר זה מנואר לסימט"כ למיל דניהמ"ק שלמפלה מכוון כנגד כיהמ"ק שלמסה וכוודאי קדושה שלמפלה ממנו ג"כ סופלת על כיהמ"ק שלמסה וכוון ג"כ על המקדש והמשכן שלמטה ודווקא בזמן החורבן אמרי' יסר ס' מקדשו שפקר כיהמ"ק שלנפלה מניהמ"ק שלמטה שיהיו האויבים יכולים ליכנס בה כדאיחא כמדרש. אבל כוודאי החזירו למקום שהי' מקודס דמאי ל"ע חס הוא במקום אחר וכוודאי הוא מכוון כנגד כיהמ"ק של מטס וזה כוונת הרמב"ם מסני השכינה :

56. שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן רלד

... רק בקדוש' עליונה שירושלים הוא שער השמים מימות עולם אפי' כשהי' היבוס יושב ירושלים והכנעני והפריזי אז בארץ ולא וזה ולא תזוז שכינה מכותל מערבי אפילו בחורבנה וביבמות וי"ו / ו' / ע"ב דמורא מקדש בזה"ז מדאיתקש לשבת מה שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם תלי' היקשא זה בפלוגתא דקידשה לע"ל = לעתיד לבוא = או לא והדר"ג גילה סוד דבעל חס"ל מעין ג' נהר ג' (ומשלנו הוא) דמבואר דחלון הרקיע רחב מלמטה נגד כל א"י וקצר למעלה נגד ירושלים ובהמ"ק ובשעת חורבן נסתם לגמרי ושוב אחר החורבן נפתח אבל נקצר פיו שלמט' אבל פיו שלמעל' ושער השמים לא יסתום חלילה שהוא שפע אלהי שבמקום מקדש וירושלי' והיינו דכ' מהרי"ק שהבאתי בתשובתי הקדומה כי שם ציוה ה' את הברכה חיים עד העולם.

57. בראשית פרשת ויצא פרק כח

(יז) וַיִּרְא וַיֹּאמֶר מִה־נִּוְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם :

58. תרגום יונתן בראשית פרשת ויצא פרק כח

(יז) ודחיל ואמר מה דחיל ומשבח אתרא הדין לית דין אתר חול ארום אלהן בית מקדש לשמיה דיי ודין כשר לצלו מכוון כל קביל תרע שמיא משכלל תחות כורסי יקרא :